

A ZALA MEGYEI KÖNYVTÁRELLÁTÁSI SZOLGÁLTATÓ RENDSZER (KSZR) ÁTSZERVEZÉSE A VÁROSI KÖNYVTÁRAKKAL VALÓ FELADAT MEGOSZTÁSSAL

Bevezető

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer a falvak, kistelepülések lakói számára közvetíti a hazai könyvtári rendszer egésze által nyújtott szolgáltatásokat. A 2004–2005-ben kidolgozott Könyvtári Szolgáltató Rendszer (KSZR) koncepció az elmúlt években kistérségi keretek között működtetett mozgókönyvtári szolgáltatás formájában valósult meg, amely 2013-tól gyökeresen átalakult, mind a szolgáltatás megszervezése, mind annak finanszírozása szempontjából.

2012 második felében vált ismertté, hogy a többcélú kistérségi társulások megszűnnek, vagy átalakulnak, mindenesetre nem tartozik a továbbiakban a feladataik közé a mozgókönyvtári ellátás. Amilyen nehezen fogadták el korábban az önkormányzatok ezt a szolgáltatási formát (félreértéseket okozott többek között maga az elnevezés is), ugyanúgy megdöbbenette őket ennek megszűnése, illetve átalakítása is.

A kistérségi keretek között működő mozgókönyvtári ellátás koncepcióját a Kulturális Közlöny XLIX. évfolyam 7. száma 2005. március 7-én tette közzé, de megvalósult KSZR-ről csak 2006-tól, az országban általánosan elterjedt KSZR-ről pedig 2007-től beszélhetünk. Zala megyében is ettől az évtől vált általánossá ez az ellátási forma. Egyre nőtt azoknak a településeknek a száma, amelyek lemondtak a nyilvános könyvtár fenntartásáról és könyvtári szolgáltatást rendeltek meg egy nagyobb városi illetve megyei könyvtártól. Az eltelt évek alatt az érintett községi önkormányzatok elégedettek voltak, örültek, hogy a szolgáltatásnak van szakmai felelőse és megfelelő anyagi finanszírozása is (bár ennek egy településre eső nagysága a csatlakozó új tagokra eső rész miatt egyre csökkent). A kistelepülések élvezhették a kistérségi könyvtári ellátás előnyeit, volt megfelelő finanszírozás, sok helyen megújultak a könyvtári szolgáltató helyek, bútorzatot, informatikai eszközöket szereztek be. A kistérségi könyvtári ellátás fontos jellemzője volt, hogy az önkormányzatok a társulási tanácsban dönthettek a normatíva felhasználásáról, maguk választhatták ki a szolgáltató könyvtárat, amelyek levették a vállukról azt a terhet, hogy gondoskodniuk kelljen saját településükön a könyvtári szolgáltatásokról. Csupán annyi volt a feladatuk, hogy működtettek egy könyvtári szolgáltató helyet. Több megyében (pl. Baranya, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Veszprém, Vas, Zala) a megyei könyvtáron kívül számos városi könyvtár is részt vállalt ebben, mint szolgáltató. Voltak olyan kistérségek is, ahol több könyvtár végzett mozgókönyvtári ellátást. Nem volt ugyan mindenütt egységes a feladatellátás, egymástól eltértek az egyes könyvtárak munkamódszerei, de ki kell emelni, hogy az évek alatt bejáratott ellátási formává vált. Bebizonyosodott, hogy a megyei és városi könyvtárak szakmai részvételével Zala megye jó minőségű könyvtári ellátást tudott biztosítani a mozgókönyvtári szolgáltatást igénylő kistelepüléseken.

Éppen ezért, amikor ismertté vált, hogy változni fog az ellátási rendszer működtetése, ez zavart okozott mind a korábbi szolgáltatók, mind a fenntartó önkormányzatok körében. Különösen azokban a megyékben, ahol nagyszámú apró település található, és eddig több városi könyvtár is szerepet kapott a könyvtári

ellátásban. Az elbizonytalanodás oka az volt, hogy az új rendszerről viszonylag kevés információ állt rendelkezésre, és a jogszabályok megjelenése elhúzódott. 2012 októberében megjelent ugyan az 1997. évi CXL. törvény módosítása, amely e szolgáltatással kapcsolatban tartalmazta egyrészt a megyei könyvtár feladatrendszerének a bővülését, másrészt a települési önkormányzatok felelősségét, feladatait; decemberben a 2013. évi költségvetési törvény meghatározta a finanszírozási keretösszegeket, majd az emberi erőforrások minisztere 13/2013. (II. 14.) EMMI rendelete rögzítette a finanszírozás főbb előírásait; viszont a települési önkormányzatok könyvtári, közművelődési feladataihoz nyújtott támogatások részletes szabályait tartalmazó rendelet, illetve a Könyvtári Szolgáltató Rendszer működéséről szóló rendelet megjelenése néhány hónapot csúszott.

A május végén megjelent 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről szabályozza a KSZR szolgáltatás lényegét, alapelveit, felsorolja a kistéleplési önkormányzat feladata keretében a lakosság számára nyújtott könyvtári szolgáltatásokat, a megyei könyvtártól a kistéleplési megállapodás szerint igénybe vehető szolgáltatásokat, a szolgáltató helytől elvárható alapkövetelményeket (pl. berendezés, felszereltség, személyzet, nyitva tartás stb), kimondja a megyei könyvtár felelősségét a szolgáltatás tervezésére, megvalósítására vonatkozóan. Ennek lényeges eleme, hogy az éves tervnek tartalmaznia kell a KSZR szolgáltatáskínálatát, az egyes kistélepléseken megvalósítani tervezett szolgáltatásfejlesztéseket, a megyei könyvtár által a kistéleplések számára elvégzett központi feladatokat, a központi költségvetési támogatás feladatalapú felhasználási tervét és a szolgáltatások minőségének biztosítását megvalósító módszereket. Létre kellett tehát hozni egy alszámlát, ide került a kistéleplési ellátáshoz kapott kiegészítő támogatás (ezt a megyei könyvtárak 2013 március első felében meg is kapták).

A rendelet pontos tervezést és beszámolási kötelezettséget ír elő a megyei könyvtárak számára. Az éves tervet, valamint a KSZR előző évi működéséről szóló beszámolót a tárgyév március 31-ig elküldik a kultúráért felelős miniszternek. Ezen kívül május 31-ig beszámolót készítenek a kistéleplési önkormányzatok számára is. A megyei könyvtárnak 2013. október 31-éig a szolgáltató helyek 5 évre szóló szolgáltatásfejlesztési tervét, illetve annak 2018. december 31-ig szóló ütemezését is el kell készítenie.

A megyei könyvtár az általa nyújtott KSZR szolgáltatások megszervezéséhez igénybe veheti városi könyvtár közreműködését, ha megállapodásban rögzíti az ellátandó feladatait. A rendelet azonban kiköti, hogy csak olyan feladatok ellátására vehető igénybe a városi könyvtár közreműködése, ha ezen a módon hatékonyabb és gazdaságosabb, mintha a megyei könyvtár végezné azt. A városi könyvtár által ellátott feladatok költségeinek fedezetéről a megyei könyvtárnak kell gondoskodni.

A Zala Megyei Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer átalakítása

A Zala megyei KSZR-t a 2012 év végén a településekkel kötött megállapodások alapján a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár működteti.

A 236 településsel megkötött szerződés tartalmazza a megyei könyvtár szolgáltatásait (dokumentum- és információszolgáltatás, közösségi szolgáltatások, képzés, továbbképzés, egyéb szolgáltatások), a települési önkormányzatok feladatait (a szolgáltató hely működési körülményeinek biztosítása, személyzet alkalmazása, rendszeres nyitva tartás a lakosság számára stb.) és egyéb rendelkezéseket (a

megállapodás hatálya, felmondása, megszűnése, a városi könyvtár bevonásának lehetősége, beszámolási kötelezettség stb.).

A jellemzően kistelepüléssel Zala megyének összesen 258 települése van, köztük 10 város és 248 község. A városok Pacsa kivételével nyilvános könyvtárat tartanak fenn. Zalaegerszegen a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár mellett még 2 városrészi ellátást biztosító nyilvános könyvtár is működik (ezek sorsáról év közben határoz a város önkormányzata). A községek többsége (95 %-a) a szolgáltatás megrendelése mellett döntött, 10 település könyvtára szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, 1 település nem szerepel a jegyzéken, szakfeladaton működik. Mindössze 2 apró településen (Iborfia, Sénye) nincs könyvtári szolgáltatás.

A szolgáltatást megrendelő települések többsége (89%-a) 1000 fő alatti település, köztük 37 településen a lakosság száma nem éri el a 100 főt sem (16%), 101-500 fő közötti lakosságszámú a szolgáltatást megrendelő települések fele (117 település), 501-1000 fő közötti lakosságszámú a települések közel negyede (55 település). Az 1000 fő feletti települések száma mindössze 11%-ot tesz ki, ebből 1001-1500 fő közötti népességű 19 település, 1501-5000 fő közötti népességű 8 település. Mindezt figyelembe kellett venni a megyei szolgáltatás megtervezésekor.

A törvényi szabályozás szerint a kistelepülési könyvtári szolgáltatási rendszer kialakításának két modellje volt lehetséges: megyei könyvtári központú ellátás (szolgáltató kizárólag a megyei könyvtár), illetve megyei könyvtári központú, de a városi könyvtárak bevonásával megvalósuló ellátás. Zalában a megyei sajátosságokat figyelembe véve (a települések száma, nagysága, közlekedési viszonyok, a községi könyvtári ellátás hagyományai, korábbi ellátási formák) az utóbbi megoldás mellett döntöttünk.

A 236 szerződött zalai település könyvtári szolgáltató helyének gondozásában megállapodás alapján a megyei könyvtár mellett 5 városi könyvtár (Keszthely, Lenti, Letenye, Nagykanizsa, Hévíz) is részt vesz: E megállapodások megkötésére 2013. június elején került sor.

- Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár által ellátott települések száma: 81
- Városi Könyvtár Lenti által ellátott szolgáltató helyek száma: 50
- Halis István Városi Könyvtár (Nagykanizsa) által ellátott szolgáltató helyek száma: 46
- Fejér György Városi Könyvtár (Keszthely) által ellátott szolgáltató helyek száma: 31
- Fáklya Művelődési Ház és Könyvtár (Letenye) által ellátott szolgáltató helyek száma: 26
- Gróf I. Festetics György Művelődési Központ Városi Könyvtár és Muzeális Gyűjtemény (Hévíz) által ellátott szolgáltató helyek száma: 5

Valamennyien korábban a mozgókönyvtári ellátásban is részt vettek, 2013-tól is ellátják – Dobronhegy kivételével – a korábbi kistelepüléseiket. Az elmúlt évben 235 település rendelte meg a mozgókönyvtári szolgáltatást, köztük 1 város is, Pacsa, amelyet a megyei könyvtár látott el. 2013-tól további 2 település választotta ezt az ellátási formát, Cserszegtomaj és Söjtör, amelyek közvetlen ellátásáért a keszthelyi városi könyvtár illetve a megyei könyvtár felelős. Ugyanakkor Dobronhegy nem kötött megállapodást, az önálló könyvtárfenntartás mellett döntött az önkormányzat.

A megyei könyvtár a városi könyvtárakkal 2013. június 10-én (a KSZR rendelet hatályba lépésével csaknem egy időben) megkötött megállapodásban rögzítette az alábbiakat:

- A megyei könyvtár feladata a Zala megyei KSZR szakmai irányítása, a fejlesztési terv, költségvetés, szakmai beszámoló készítése. Rendszeres kapcsolatot tart a szolgáltatást megrendelő önkormányzatokkal, KSZR honlapot működtet, ahol információkat nyújt a feladatellátásról, elérhetővé teszi a szolgáltatásban részt vevők elektronikus katalógusát.
- A megyei könyvtár csak olyan feladatok ellátására veszi igénybe a városi könyvtár közreműködését, amelyek ellátása hatékonyabb és gazdaságosabb, amennyiben a városi könyvtár látja el.
- A városi könyvtárak az általuk ellátott szolgáltatáshoz megfelelő szakismerettel rendelkező szakembert és a feladatnak megfelelő számítógépes - informatikai feltételeket biztosítanak.
- A városi könyvtárak felelősséget vállalnak a szolgáltatások elvégzésére, és a költségeikre számla ellenében kapott pénzeszközöknek a jogszabályokban rögzített szabályszerű felhasználására.
- A városi könyvtárak folyamatosan figyelemmel kísérik a szolgáltató helyek helyzetét, információkat szolgáltatnak a megyei könyvtár részére, javaslatot tesznek a szolgáltató helyeken a könyvtári szolgáltatás megvalósításához szükséges bútorzat, és műszaki eszközök (számítógép, nyomtató, szkennel, fénymásoló stb.) beszerzésére. Ennek összhangban kell lennie a szolgáltató helyre vonatkozó fejlesztési tervvel.
- A városi könyvtárak folyamatosan ellenőrzik a szolgáltató helyek szakmai munkáját, elkészítik és minden év február 28-ig továbbítják a megyei könyvtár számára az éves szakmai beszámolót és statisztikai jelentéseket.
- A városi könyvtárak kistélepülési ellátással foglalkozó munkatársai részt vesznek a megyei könyvtár által szervezett munkaértekezleteken.
- A városi könyvtárak által megállapodásban vállalt szolgáltatások költségeinek fedezéséről a megyei könyvtár gondoskodik.

A szolgáltatás átalakítása során felmerült nehézségek

Amikor 2012 végén kiderült, hogy a városi könyvtárral kötött szolgáltatási szerződések után 2013-tól állami támogatás nem vehető igénybe, és új megállapodások megkötése szükséges, ez sok település számára okozott dilemmát. Féltek a változástól, tartottak a szigorúbb feltételektől, a forráscsökkenéstől, és ragaszkodtak volna továbbra is az eddigi ellátó könyvtárhoz.

A KSZR szolgáltatás finanszírozásának megváltozását nehezen fogadták el a települések képviselői. Többen úgy gondolták, hogy a megyei könyvtár KSZR szolgáltatásra fordítható kiegészítő támogatásából a települések százalékosan részesülnek. Arról érdeklődtek, hogy az állami támogatás hány százalékát adjuk át a településeknek. Mindez annak a következménye volt, hogy a korábbi években a többcélú társulások maguk dönthették el, hogy mennyit kap a szolgáltató, és mennyi kerül az önkormányzatokhoz. Több kistérségben alakult ki az a gyakorlat, hogy nem kizárólag a szolgáltató könyvtárhoz került a mozgókönyvtári normatív támogatás, hanem nagyobb arányban a településekhez, kisebb részben a szolgáltatóhoz. A többcélú társulások előre átadták a keretösszegeket, amelyből a települések szabadon gazdálkodhattak.

A kisebb lakosság számú településeken gondot okozott, hogy a könyvtári, közművelődési célú állami támogatás lakosság szám alapú. Ahol alacsony a lakosság

száma, ott kérdéssé vált, hogy miből finanszírozza az önkormányzat a könyvtári, információs és közösségi hely működtetését, a helyi könyvtáros személyzet bérét. Ez valós probléma, hiszen ha pl. egy település 100 lakosú, könnyen kiszámíthatjuk, hogy összesen 114 000 Ft áll rendelkezésére, ami semmiképpen nem lesz elegendő ahhoz, hogy megoldja a helyiség fűtését, világítását, takarítását, nem beszélve a személyzet alkalmazásáról, rendezvényekről stb. Több megyében nem kevés azoknak a településeknek a száma, ahol még 100-nál is kevesebben laknak. Mit lehet ilyenkor tenni? Hogyan oldható meg a könyvtári szolgáltatás egy ilyen kistelepülésen? A könyvtári törvény szerint a települési könyvtári ellátás biztosítása a települési önkormányzatok kötelező feladata, amelyet két formában teljesíthet, nyilvános könyvtárat tart fenn, vagy a megyei könyvtár szolgáltatásait veszi igénybe. Mit tehet akkor, ha még a szolgáltató hely működtetését sem tudja vállalni? Pl. nem köt szerződést és becsukja a település könyvtárát, vagyis nem teljesíti a törvény által előírt feladatait. A megyei könyvtár számára a jogszabály lehetőséget biztosít arra, hogy mobil szolgáltató eszközt (könyvtárbuszt) használjon e települések ellátására; viszont ahol nem áll rendelkezésre még ilyen jármű, megvásárlása aligha lehetséges a rendelkezésre álló forrásból, ezen kívül a mobil szolgáltató eszköz működtetése *rendkívül drága*. Felmerül az a kérdés is, hogy mi lesz az elmúlt években felújított könyvtári szolgáltató helyekkel, ha a buszos szolgáltatás bevezetésre kerülne a településen. Akkor mi lehetne a megoldás az ilyen kicsi települések esetében a könyvtári szolgáltatás biztosítására? Talán ha a szolgáltató hely működtetésére és a személyzet alkalmazására megkapnák az önkormányzatok a minimális keretösszeget, a megyei könyvtár pedig biztosítja a helyi szolgáltatáshoz szükséges dokumentumokat, eszközöket.

Ahogy a szolgáltatás fokozatosan beindult és ismertté vált, hogy a szolgáltatást vállaló városi könyvtárak milyen módon vehetnek részt az ellátásban (nevezetesen, hogy a megyei könyvtárral kell megállapodást aláírniuk, és az elszámolási szabályok szerint nem kaphatják meg előre ehhez a finanszírozást egy összegben), ez megdöbbenetete őket. Hiszen korábban önállóan kötöttek megállapodást a kistelepülési önkormányzatokkal és rendelkezésükre állt egy keretösszeg, amellyel gazdálkodhattak. Nehezen fogadták el a centralizált ügyintézési folyamatot, hogy minden esetben a megyei könyvtár a megrendelő, a szerződő fél, a számlák kiegyenlítése a megyei könyvtár alszámlájáról történik, és a feladatok elvégzését igazolniuk kell a megyei könyvtár felé.

A Zala megyei Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer 2013. évi fejlesztése

Az elmúlt években (2006-2012 között) sikerült a legtöbb zalai településen megújítani a szolgáltató helyeket, amelyek elsősorban a mozgókönyvtári normatív támogatásból valósultak meg, de több helyen kihasználták a pályázati lehetőségeket is. A szolgáltató helyeken végzett állapotfelmérés alapján azonban több helyen elhasználódtak a számítógépek, és hiányoznak különböző eszközök, bútorok. A fenntartó önkormányzatok javaslatait figyelembe véve tervezzük meg a szolgáltatás biztosításához a fejlesztéseket.

Célunk, hogy a kistelepülések könyvtári szolgáltató helyei meghatározó kulturális szolgáltató pontokká váljanak, ahová szívesen betérnek az emberek, ahol nemcsak egy könyvgyűjtemény van, amit kölcsönözni lehet, hanem elsősorban az elektronikus

szolgáltatások révén hozzá lehet férni bármilyen információhoz, rendszeresen kulturális és közösségi programokra, képzésekre kerül sor.

Az első évben prioritásnak tekintjük a szolgáltatás egységes arculatának kialakítását, közösségi és olvasásfejlesztő programok szervezését, a működéshez szükséges legfontosabb technikai eszközök beszerzését, a digitális írástudás fejlesztését, a szolgáltatóhelyek könyvtári állományának fejlesztését, a szolgáltatóhelyek állományának elektronikus feltárását.

A kistélepülések számára nyújtott szolgáltatások köre megegyezik a 39/2013 (V. 31.) EMMI rendelet 4.§-ban rögzített szolgáltatásokkal:

A. Dokumentumszolgáltatás

A szolgáltatást végző megyei és városi könyvtárak a települési szolgáltató helyeken korszerű és széleskörű választékot biztosítanak a helyi olvasóközönség számára.

A megyei könyvtár áll megrendelői kapcsolatban a dokumentumok (könyvek, folyóiratok, és elektronikus dokumentumok) szállítóival. A folyóiratok kivételével a rendeléseket a közvetlen szolgáltatást végző könyvtár indítja.

A könyvek beszerzésére a megyei könyvtár közbeszerzési eljárást indított, amelyet a KELLO Nonprofit Kft. nyert el.

A beszerzett dokumentumok a szolgáltatást végző könyvtárhoz érkeznek, a számla kiegyenlítője a megyei könyvtár, az előzetesen meghatározott keret mértékéig.

A dokumentumok csoportos nyilvántartása a megyei KSZR rendszerben történik; az egyedi leltári nyilvántartás, illetve a településekre való kiszállítások rögzítése a szolgáltatást végző könyvtár integrált rendszerében történik, elkülönítve a saját, nyilvános könyvtári ellátást biztosító állományától.

Az egységesség érdekében KSZR tulajdonbélyegzőt és színcsíkot használunk. A leltározás az integrált rendszerben a központi könyvtári állománytól elkülönítve történik.

A beszerzett dokumentumok visszakereshetők a megyei könyvtár honlapján, ahol a szolgáltató városi könyvtárak online katalógusa elérhető: <http://tudastar.dfmk.hu/z39.50>

A dokumentumok feldolgozását és szerelését követően a szolgáltatást végző könyvtár átadja az ellátott szolgáltató helyeknek az új beszerzéseket, erről elektronikus nyilvántartást vezet az integrált rendszerben.

Az új beszerzéseket a szolgáltató könyvtár legalább évente hat alkalommal kiszállítja a szolgáltató helyre, igény szerint rendszeresen cseréli azokat, gondoskodik a letétek lelőhelyének frissítéséről, adminisztrációjáról.

A szolgáltatást végző könyvtár népszerűsíti és igény szerint biztosítja az Országos Dokumentumellátási Rendszer (ODR) szolgáltatásait, könyvtárközi kölcsönzés útján teljesíti a használók dokumentum kéréseit, ha a helyben lévő gyűjteményben nem található meg a kért könyvtári dokumentum.

B. Információs szolgáltatás

A megyei könyvtár honlapján információkat biztosítunk a kistélepülések számára nyújtott könyvtári szolgáltatásokról, felhívjuk a figyelmet az új és az ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásokra, továbbá a fogyatékkal élőket és a nemzetiséghez

tartozókat érintő információkra. Közzétesszük a szolgáltató helyre vonatkozó adatokat és információkat.

A megyei könyvtár új arculatának, illetve honlapjának készítése folyamatban van. Elkészültéig ideiglenes megoldásként az alábbi elérhetőségen lehet tájékozódni a Zala megyei KSZR szolgáltatásokról: <http://www.dfmk.hu/megyei-szolgáltatások/kistelepulesi-ellatas>

Valamennyi szolgáltatást végző könyvtár adatokat és információkat közöl az ellátásába tartozó települési szolgáltató helyekről, továbbá könyvtári, helyismereti, ügyintézési és egyéb információt szolgáltat, tájékoztatást nyújt az információkeresés ismereteiről, támogatja a tudományos kutatást, vagy az egyéni tanulást, tájékoztat a könyvtári rendszerben elérhető adatbázisokról, továbbá felhívja a figyelmet a települések szolgáltató helyeinek fejlesztését segítő pályázati lehetőségekre.

Az interneten elérhető webes katalógusokban a szolgáltató helyek teljes könyvtári állományát visszakereshetővé teszi, biztosítja az országos könyvtári rendszerről szóló információkat. Segíti az elektronikus könyvtárak és az elektronikus formában hozzáférhető dokumentumok használatát.

A szolgáltatást végző könyvtárak – a hévízi városi könyvtár kivételével – a TextLib integrált rendszert használják, amelynek közös felülete elérhető a megyei könyvtár honlapján is a Zalai Tudástár felületén, ez által egységes integrált könyvtári rendszerbe kapcsolja a település könyvtári szolgáltató helyét és biztosítja a megyei és országos adatbázisrendszerekhez való kapcsolódást. A hévízi könyvtár a Szirén rendszerben tartja nyilván a települések ellátását szolgáló dokumentumállományt, amely szintén on-line elérhető.

A korábban mozgókönyvtári szolgáltatás keretében beszerzett állományok szintén visszakereshetők a szolgáltató könyvtárak katalógusában. Folyamatosan végezzük a települések saját állományának feltárását, szerver tárhelyet biztosítunk a szolgáltató helyek könyvtári állomány-nyilvántartásának és az olvasói nyilvántartás adatainak. A szolgáltató helyen lévő állományt egyedi azonosítóval látjuk el (vonalkód) és retrospektív módon feldolgozzuk. A települések számára elegendő a TextLib integrált rendszer munkaállomás programját beszerezni, és internet segítségével elérhető a szolgáltató könyvtár szervere az integrált rendszer moduljaival.

A szolgáltatást biztosító könyvtárak segítik a szolgáltató helyek munkatársát a megyei könyvtári közös katalógus és a helyi állományfeltáró eszközök használatában.

Fontosnak tartjuk, hogy az ellátott települések lakossága körében népszerűsítsük a szolgáltatásokat, ismerjék meg és használják ki azt a lehetőséget, hogy hozzáférhetnek helyben, utaztatás nélkül a minőségi könyvtári szolgáltatásokhoz. Minden településre – az egységes arculat jegyében – tájékoztató feliratokat helyezünk ki a szolgáltatásról, valamint szórólapok készítését tervezzük. Elkészítettük a Zala Megyei Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer logóját. A használók elégedettségének mérését a következő évben tervezzük.

C. Közösségi szolgáltatások

A megyei könyvtár fontosnak tartja, hogy a településeken rendszeresen kerüljön sor a lakosság érdeklődésének megfelelő kulturális, közösségi, közművelődési rendezvényekre és egyéb programokra, kiállításokra.

Valamennyi szolgáltatásban részt vevő könyvtár szorgalmazza a településeken az olvasáskultúra fejlesztését támogató programokat, támogatja az olvasást, a tanulást, a

közösségi életet, segíti a civil önszerveződéseket. A programok szervezésekor figyelembe vesszük a különböző életkorú és érdeklődésű felhasználókat.

A szolgáltató könyvtárak a települések igényeinek figyelembe vételével vesznek részt a különböző rendezvények, gyermekfoglalkozások szervezésében és lebonyolításában.

A szolgáltató könyvtárak elősegítik a megyei olvasásnépszerűsítő programokhoz való csatlakozást. A megyei gyermek- és felnőtt könyvtári rendezvényekbe bevonják a szolgáltató helyek használóit.

A megyei könyvtár levélben tájékoztatta a szerződött településeket arról, hogy negyedévente legalább egy kulturális, illetve közösségi programot kell szervezniük. Meghatározásra került, hogy az év folyamán a KSZR forrásból milyen keretösszeg fordítható rendezvényekre. A települések javaslatot tettek arra vonatkozóan, hogy milyen programokat szeretnének, amelyről a megyei könyvtárban nyilvántartást vezetünk. Meghatároztuk a rendezvényköltségek elszámolásának módját, az alátámasztó dokumentumokat, amelyhez iratmintát adtunk közre.

A rendezvényekről fotódokumentációt készítünk, illetve mérjük a látogatottságukat, amelyről nyilvántartást vezetünk.

A megyei és országos programokba bekapcsoljuk a kistelepüléseket, a különböző könyvünnepeken és az őszi könyvtári napokon.

D. Képzés, továbbképzés

A szolgáltató könyvtárak rendszeresen szakmai tanácsadással segítik a könyvtári szolgáltató hely szolgáltatásainak kialakítását, bővítését, továbbá továbbképzési lehetőséget biztosítanak a szolgáltató hely könyvtárosának.

A megyei könyvtár évente rendszeresen szervez szakmai napokat, tapasztalatcseréket. Felhívja a települések vezetőinek figyelmét a megfelelő végzettségű helyi könyvtáros alkalmazására. Szorgalmazzuk, hogy a községi könyvtárosok szerezzenek szakmai végzettséget, bővítsék tudásukat különböző akkreditált képzéseken.

Az év folyamán a megyében több helyszínen szakmai napokat rendezünk, ahová a kistelepülési könyvtárosok mellett meghívjuk a fenntartó képviselőit is. Célunk, hogy bemutassuk az új ellátási formát, a szolgáltatókat és a szolgáltatásokat.

A megyei könyvtár és a szolgáltatásban részt vevő városi könyvtárak a kistelepülési könyvtárosok képzése mellett figyelmet fordítanak arra is, hogy segítsék a települések lakossága könyvtárhasználati ismereteinek bővítését, digitális írni-olvasni tudását, elektronikus ügyintézését. Ennek érdekében különböző képzéseket szerveznek a használók számára.

A 20 órás számítógép és internethasználó képzésnek már hagyományai vannak a megyében, ezek nagyon sikeresek. Megszervezni azokon a helyeken lehetséges, ahol a technikai feltételek megvannak (legalább 5 számítógép széles sávú internet eléréssel).

E. Speciális szolgáltatások

A szolgáltatást végző könyvtárak módszertani segítséget nyújtanak a kisebb könyvtárak számára: különböző szakmai kérdésekben szaktanácsadást biztosítanak; segítenek a könyvtári szolgáltató hely működési dokumentumainak elkészítésében (pl. könyvtárhasználati szabályzat, küldetésnyilatkozat, munkaköri leírás); figyelemmel

kísérik a kistelepülések állományának alakulását, szakmai szempontok alapján leválogatják azt, s egy korszerű, a település igényeihez igazodó gyűjteményt alakítanak ki a helyben található dokumentumokból.

A könyvtári dokumentumok raktári rendjének biztosítása érdekében elvégzik a dokumentumok egységes felszerelését, állományellenőrzéseket – szükség szerint – a kivonást a kistelepülési könyvtárak állományból, valamint a polcokra és a könyvtárba tájékoztató feliratokat helyeznek el.

A megyei könyvtár az olvasói nyilvántartások vezetéséhez nyomtatványokat, a könyvtárhasználati adatok méréséhez munkanaplót, beiratkozási naplót biztosít, elvégzi (a városi könyvtárakkal együttműködve) a statisztikai adatok gyűjtését.

A kistelepülések saját állományának elektronikus feldolgozását meg kell előznie a szükséges állománykivonás elvégzésének, amelyre a szolgáltató könyvtárak nagy hangsúlyt fektetnek. A munkafolyamat a dokumentumok kézbevitelével történik, egybekötve vonalkódozással és jelzetelemmel. A rögzítés befejezését követően a könyvtárakban állományrendezést is végzünk.

Az alszámlán kezelt központi költségvetési támogatás felhasználása

A Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár összesen 163 566 600 Ft állami támogatásból valósítja meg 2013-ban a szolgáltatást. Az 1000 fő alatti települések után 668 300 Ft, 1001-1500 lakos közötti települések után 835 380 Ft, 1501-5000 lakos közötti települések után 1 002 460 Ft támogatás érkezett 2013. március elején Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzatához, amelyet az átutalt a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár alszámlájára. A szolgáltatás valamennyi kiadását erről az alszámláról kell kiegyenlíteni. Ezért nagyon fontos volt, hogy a szolgáltatásban közreműködő városi könyvtárakkal együttműködve megtervezzük a költségvetési előirányzatokat.

A városi könyvtárak számára a feladatellátáshoz szükséges költségeik fedezetéről számla ellenében a megyei könyvtár gondoskodik. A felhasználáshoz finanszírozási szabályzat is készült.

Az ellátásban résztvevő településeken nagy hangsúlyt kell fordítani a kulturális, könyvtári, közösség rendezvényekre. Az év folyamán minimum negyedévente egy programot kell szervezni, illetve fogadni minden településen.

A különböző programok illetve a szükséges technikai eszközök beszerzésére vonatkozóan az önkormányzatok is javaslatot tehetnek.

A községi szolgáltatóhelyek helyi állományának fejlesztése (könyvek, CD-k, DVD-k, folyóiratok) folyamatosan történik: a szolgáltató könyvtár az év folyamán minimum 6 alkalommal szállít újdonságokat a településre.

A szolgáltató helyek 2013. évi ellátására rendelkezésre álló forrást a megyei könyvtár a kistelepülések könyvtári állományának fejlesztésére, könyvtári és közművelődési rendezvényekre, a szolgáltató helyek fejlesztésére, digitális írástudást elősegítő programokra, honlap és könyvtári szoftverfejlesztésre, katalógusépítésre, a szolgáltatáshoz szükséges személyi kiadásokra, utazási, szállítási, gépkocsi karbantartási költségre, bérleti díjra, irodaszerre, nyomtatványokra, szakmai anyagokra, kommunikációs költségekre, valamint reklám, propaganda költségekre fordítja.

A megyei könyvtár által kezelt állami finanszírozásból a szolgáltató helyek működtetésére nem lehet költségeket fordítani, hiszen minden önkormányzat 1140 Ft/lakos állami támogatást kap könyvtári, közművelődési feladatok ellátására,

függetlenül attól, hogy önálló könyvtárat működtet, vagy megrendeli a szolgáltatást. Ahogy már fentebb is jeleztem, a kisebb lakosságú településeken ugyanakkor gondot okoz, hogy e támogatás lakosságszám alapú. Ezért a jövőben erre megoldást kell keresni!

A szolgáltatások minőségének biztosítását megvalósító módszerek

Célunk, hogy magas minőségű szolgáltatás nyújtsunk a kistelepülések számára, hogy a kisebb településeken élők is hozzájussanak mindazokhoz a könyvtári szolgáltatásokhoz, amelyek a megyeszékhelyen, nagyobb városokban élőknek számára ma már természetesen: új könyvek, folyóiratok, információk, internethasználat, továbbképzési lehetőségek, kulturált környezet, érdekes programok.

A kistelepüléseket érintő szolgáltatásfejlesztés előkészítéskor állapotfelmérést végeztünk, amelyből egy adattárat állítottunk össze. Felmértük például azt, hogy milyen körülmények jellemzőek a szolgáltató helyeken, mennyire alkalmasak a könyvtári szolgáltatásra; a szolgáltatáshoz minden szükséges eszköz (pl. a szolgáltató könyvtár esetében a gépkocsi, szolgáltató helyen megfelelő bútorzat, műszaki felszerelés, internet) rendelkezésre áll-e, a szolgáltatóhelyen a személyzet megfelelő végzettségű-e, az előírásoknak megfelelő-e a nyitva tartás, esetleg a településeknek milyen igényei, elvárásai vannak a szolgáltatótól? E szempont felméréséhez egy táblázat készült.

A szolgáltatás szabályozottságát a megállapodások, finanszírozási szabályok biztosítják.

Törekszünk a költséghatékonyságra, ezért a városi könyvtárakat is bevonjuk az ellátásba, hiszen onnan a települések könnyebben elérhetők, rendelkeznek a megfelelő infrastruktúrával, személyzettel.

A források felhasználásának átláthatósága érdekében online felületen (Google Drive) tartjuk nyilván a szolgáltatásokat és a költségeket.

A szolgáltatáskínálatban kiemelt szerepe van a dokumentum-és információszolgáltatásnak. Lehetőséget kínálunk a nyomtatott és elektronikus dokumentumok, információforrások szabad hozzáférésehez egyaránt, segítünk az információk használatában, az információk értékének megértésében. A tájékozódáshoz hasznos és közérdekű információkat nyújtunk; támogatjuk az egész életen át tartó tanulást; rendezvényekkel, és honlapunk segítségével ápoljuk a könyv hagyományát és jövőjét; a kultúra tárgyi-és élmény szintű megnyilvánulásainak a közvetítésével hozzájárulunk a szabadidő hasznos eltöltéséhez. A megyei könyvtár honlapján egy olyan felületet hozunk létre, amely tájékoztatja a nyilvánosságot a KSZR szolgáltatásokról, információkat közöl a szolgáltató helyekről, a teljes dokumentumkínálatról.

Folyamatosan figyelemmel kísérjük a használói igények változását, az esetleges olvasói panaszokat kivizsgáljuk és gondoskodunk a hibák kijavításáról. Az állománygyarapítás során figyelembe vesszük a könyvtárhasználók igényeit, külön figyelmet fordítunk a nemzeti- és etnikai kisebbség kulturális igényeire is. A nyitva tartásokat felhasználóink igényeihez igazítjuk, a szolgáltatásainkról szórólapon adunk folyamatos tájékoztatást.

Korszerű számítógépes nyilvántartó rendszer ad tájékoztatást a gyűjtemény tartalmáról, az elektronikus katalógusok a honlapunkon elérhetők. Fontos szempontnak tartjuk, hogy a megyei könyvtárban működtetett integrált rendszer alkalmas legyen erre. Ezért mindent megteszünk a rendszer fejlesztése érdekében.

Zárszó

A KSZR működtetésének kulcsa a hálózati együttműködésben rejlik. Zala megyében megvalósult az együttműködés a szolgáltatásban résztvevő városi könyvtárakkal, valamint a települések fenntartóival és a községi könyvtárosokkal egyaránt. Fontos szempontnak tartjuk, hogy a szolgáltatáshoz rendelkezésre áll a megfelelő intézményi infrastruktúra, valamint a szakismerettel rendelkező személyzet, akik rendelkeznek a szükséges szakmai tudással, és tapasztalattal a KSZR szolgáltatás működtetéséhez.

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer idejének átalakítása eddig nem volt ugyan zökkenőmentes, de bízunk benne, hogy év végén sikeres feladatellátásról számolhatunk be. Mint minden megyében, Zalában is önállóan alakítottuk ki a szolgáltatás koncepcióját. A rendszer kialakítását a korábbi hagyományok és a helyi sajátosságok határozták meg. Munkánkat nagyban nehezítette, hogy a korábbi mozgókönyvtári szolgáltatási formáról nehezen ment az átállás az újra. Nagyon sokat dolgoztunk eddig is, ugyanakkor előttünk van még egy nagy feladat, a hosszú távú (2018-ig szóló 5 éves terv) elkészítése amelyet - felhasználva az év elején végzett állapotfelmérést - a településekkel és a szolgáltatókkal folytatott további egyeztetések alapján készítünk el.

Sebestyénné Horváth Margit

A szolgáltatóhelyekre kihelyezésre kerülő információs tábla